

2. Потрібно на державному рівні організаційно вирішити проблему паритета цін. Але на сьогоднішній день державний бюджет не зможе швидко це виконати (навіть при згоді) в повному обсязі. З 1990 р. в середньому по Україні ціни на промислові товари і енергоносії росли швидше цін на аграрну продукцію в 7 разів на 1997 рік. Дотації від держави, якщо і будуть, то вони будуть такі малі, що згубляться по шляху до товаровиробника.

3. Зменшити до розумного товарний кредит (бартерний, натуральний) і переходити на грошовий, безпроцентний для сільгосптоваровиробника на покриття поточних витрат. Нема потреби пропонувати відповідним органам стати на захист від обкрадання сільського трударя.

4. Та і на цьому тяжкому, кризисному етапі розвитку економіки країни можливо і потрібно працювати. Але всім гілкам державної влади (законодавчій, виконавчій і судовій) необхідно дуже суворо виконувати основний атрибут ринкової економіки - відношення між суб'єктами ринку будуються на юридично, документально оформлених, договірних стосунках: форвардні, фьючерсні контракти, організація біржової торгівлі почне вирівнювати диспаритет цін, дасть гарантію селянину від різких, "рекетних" змін цін і бартерного свавілля заготівельних і постачальних організацій.

УДК: 658:631.67

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ УЗС ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В.І.БЛАГОДАТНИЙ - д.е.н., професор,
В.М.КОЗЛОВА - ст.викладач, ХДСГІ
І.А.МУХІНА - аспірант ХДСГІ

Розвиток дійсно госпрозрахункових відносин - загальна народно-господарська проблема, яка має відношення до такої важливої її сфери як агропромисловий комплекс. Головне тут - це забезпечити міцне спирання на економічні методи, на матеріальну зацікавленість та пряму економічну відповідальність зверху донизу за управлінські рішення і кінцеві виробничі результати.

Успішне переведення меліоративних експлуатаційних організацій на господарський розрахунок припускає наукову розробку

справедливих економічних взаємовідносин між землекористувачами.

До цього, ці взаємовідносини повинні виходити з потреби забезпечення максимальної народно-господарської ефективності тих значних капіталовкладень, які направляються державою на виконання широкої програми меліорації земель. Ці взаємовідносини повинні створювати оперативний простір для ефективного використання госпрозрахункових важилів з метою підвищення результативності усіх меліоративних, будівничих, експлуатаційних та сільськогосподарських підприємств.

Головною особливістю госпрозрахунка в управліннях експлуатації меліоративних систем є те, що переведення їх на госпрозрахунок передбачається виконати в кілька етапів, по мірі удосконалення взаємовідносин між цими організаціями та землекористувачами. Кожний з цих етапів буде характеризуватися особливостями формування добутку госпрозрахункових експлуатаційних організацій, їх взаємовідносин с бюджетом, повнотою використання принципів госпрозрахунку і т.д

Певна специфіка буде визначатися, зокрема, у такому важливому питанні, як взаємозв'язок добутків означених організацій з фактичними результатами їх виробничої діяльності, тобто одержуваної з меліоруємих земель додакової валової продукції рослинництва, додатковим та чистим добутом.

Однак, результати сільськогосподарського виробництва на меліорованих угіддях визначаються не тільки рівнем експлуатації меліоративних систем. В значній мірі вони залежать також і від засобів меліорації, якості меліоративно-будівельних та культуро-технічних робіт, родючості ґрунтів, забезпеченості виробничої структури сільгосптоваровиробників, що освоюють меліоровані площі, технікою та трудовими ресурсами, від кількості мінеральних та органічних добрив, структури угідь і посівних площ та багатьох інших факторів.

При таких багатofакторних обставинах, коли добутки меліоративних експлуатаційних організацій напряму залежать від результатів сільськогосподарського виробництва на меліорованих угіддях, не може сприяти концентрації обставин робітників зазначених організацій на виконанні їх основної функції. Разом із тим, було б невірно загалом відкинути необхідність будь-якого зв'язку добутків меліоративних експлуатаційних організацій та їхніх робітників з результатами сільськогосподарського виробництва на меліорованих землях.

Тому, визначаючи основну частину добутків організацій, які розглядаються, треба поставити їх в залежність від якості та строків

виконання робіт по технічному обслуговуванню меліоративних систем, передбачаючи одночасно у складі джерел засобів меліоративних експлуатаційних організацій добутки, з кінцевими результатами сільськогосподарського виробництва на меліорованих землях.

Особливістю господарського розрахунку в експлуатаційних організаціях водного господарства буде й те, що вони самі по собі не створюють кінцевої продукції. Вони лише приймають участь у виробництві сільськогосподарських продуктів за рахунок надання послуг по догляду та ремонту меліоративних систем землекористувачам. Отже, основною продукцією експлуатаційних організацій будуть послуги, а не готова продукція. До того ж, надані експлуатаційними організаціями послуги мають особливий характер, який виявляється в тому, що вони обслуговують тільки частку загального комплексу робіт по виробництву сільськогосподарської продукції.

Наприкінці 1989 року Миколаївський облгагропром та облводгосп разом з працівниками кафедри економіки і організації сільськогосподарського виробництва Херсонського сільгоспінституту вирішив удосконалити економічні взаємовідносини між управлінням зрошувальних систем (УЗС) та землекористувачами Миколаївської області. В рішенні зазначено, що буде вводитися платне водокористування від державної зрошувальної мережі шести УЗС Миколаївської області (Баштанське, Березнігуватське, Вознесенське, Жовтневе, Миколаївське, Снігурівське) з моменту введення нових закупочних цін на сільськогосподарську продукцію. Одночасно з цим, організаціям присвоюється статус державних госпрозрахункових підприємств відповідно до закону про державне підприємство (об'єднання).

Платне водокористування у зоні зрошення Миколаївської області здійснюється на основі використання двухставочного тарифу: за постачання води з джерела вироблення у розмірі розрахункового тарифу за один кубічний метр зрошувальної води, та за один гектар площі, що обслуговується зрошувальною системою. Було запропоновано виконувати взаєморозрахунки між УЗС та водокористувачами поетапно, за наступними трьома варіантами: перший - при повному розміщенні витрат на утримання та експлуатацію міжгосподарської мережі за рахунок сільгоспідприємств; другий - при частковому (50%) відшкодуванні сільгоспідприємствами, а решту витрат УЗС компенсують за рахунок державного бюджету; третій - це пільгові платежі за водокористування (приблизно 20% - за рахунок сільгоспідприємств).

Управління зрошувальних систем (УЗС) встановлюють договірні відносини з сільгоспідприємствами (водокористувачами), а також з облводгоспом. З метою впорядкування фінансування між пар-

тнерами по АПК, розрахунки пропонується робити напряму згідно угоди, на підставі акту прийому-здачі води щомісяця з авансуванням під час підготування зрошувальної мережі до поливного сезону 20%-вої планової водоподачі.

Щоб досягти поставленої мети була проведена велика підготовча робота, яка складалася:

- з старанного аналізу робіт цих зрошувальних систем за попередні п'ять років;

- всеохватного економічного навчання для вищої та середньої ланки управління сільськогосподарських підприємств та водогосподарських організацій, до якої було включено не тільки вивчення простих економічних категорій, але й детальне пізнання обставин сільськогосподарської діяльності, з'ясовані причини позитивних та негативних наслідків, позначено шляхи до ліквідації недоліків у роботі.

Наприкінці були призведені розрахунки тарифів платного водокористування за трьома вищевказаними варіантами відшкодування витрат для УЗС за водоподачу та надання послуг сільськогосподарським підприємствам працівниками УЗС по утриманню та експлуатації міжгосподарської мережі (табл. 1).

Розмір тарифів як за один кубічний метр води, так і за один гектар зрошуваних земель дорівнюється сумі усіх витрат по утриманню та експлуатації гідротехнічних споруд на міжгосподарській мережі, збільшеної на 8% планових накопичень. Наприклад, по Баштанському УЗС собівартість 1 га зрошення складає 22,24 карб., а тариф - 22,94 карб. (22,24 1,08); собівартість одного кубічного метра води при двухставочному тарифі - 0,94 коп., а тариф - 1,02 карб. (табл. 1)

З метою ощадливих витрат водних ресурсів та рівномірного завантаження роботи зрошувальної мережі та споруд, під час поливного періоду було введено градацію на зрошувальну воду. Крім середнього коефіцієнту, значення якого помножується на коефіцієнт одиницю, пропонується користуватися пільговим та повним тарифом. Розмір пільгового тарифу (з коефіцієнтом 0,8) встановлюється на період з перших днів роботи зрошувальної системи по 10 травня, а також з 10 вересня до завершення подачі води у зрошувальну мережу. Повним тарифом (з коефіцієнтом 1,2) треба користуватися при розрахунках за водопостачання з 11 травня по 10 вересня, тобто в найбільш напружений період використання води. Вода, яка під час цього періоду використовувалася додатково до планового водокористання, або, якщо стався водоскид, оплачується за штрафним тарифом у п'ятикратному розмірі.

Як вже відмічалось раніше, на Півдні України, у зоні нестабільного природнього зволоження, рекомендовано використовувати двухставочний тариф: за наявність гектара зрошуваних земель - постійна платня, а за використаний обсяг зрошувальної води - перемінна платня. Прийнято розподілювати загальну суму витрат, що була врахована у розмірі тарифу - навпіл (50% на землю, 50% на воду).

Етапність переходу до платного водокористування пояснюється декількома причинами, основними з яких є наступні: неукомплектованість господарських водовиділів обліковими устроями; недосконале ціноутворення на сільськогосподарську продукцію; планомірне навчання та практичний досвід по моральному підготуванню працівників держбюджетних організацій (УЗС) до умов та принципів госпрозрахунку і новим формам оплати праці.

Надалі, кожне управління зрошувальної системи, як госпрозрахункове підприємство, використовує добуток від надання послуг для сільгоспідприємств, інших організацій та приватних осіб, а останні суми своїх витрат відшкодовувати за рахунок держбюджету при другому та третьому варіантах взаєморозрахунків. Фінансове положення зрошувальної мережі при цьому має наступний вигляд: у добутковому розділі будуть представлені такі види надходжень:

1) за водопостачання с.-г. підприємствам (за пільговими, основними, штрафними тарифами) для виробничої мети (за особливим тарифом), на приватне користування - за договірним тарифом;

2) за наявність зрошуваних земель, компенсація за невикористану воду планових витрат та надходжень із держбюджету;

3) за інші види надходжень - за реалізацію побічної продукції та інших послуг, за продаж основних засобів та сверзномативних запасів обігових.

У витратному розділі враховуються витрати на утримання управління, виробничих служб та лінійного штату, витрат на очищення каналів і споруд, на поточний і капітальний ремонт. Відшкодування на повне відновлення основних засобів будуть призводитись при умові переходу до першого варіанту взаєморозрахунків. Тут також будуть враховуватися витрати на оплату за електроенергію та пальномастильні матеріали, за водопостачання із магістрального каналу, на утримання вищих організацій, на науково-виробничі дослідження та інші витрати.

Таблиця 1 - Тарифи платного водокористування (руб., коп.) та обсяги оплати праці с.-г. підприємств по Баштанському УЗС

Умови	При двухставочному тарифі		При одноставочному тарифі	
	тариф	обсяг оплати, тис.руб	тариф	обсяг оплати, тис.руб.
<u>I варіант</u> Повне відшкодування за рахунок с.-г. підприємств:				
А. За 1 га, руб.	22,94	1132		
Б. За 1 м ³ води, коп.	1,02	1122	2,04	2247
Всього		2245		2247
у т.ч. середній тариф	1,0		2,04	
повний	1,2		1,45	
пільговий	0,8		1,63	
<u>II варіант</u> Часткове відшкодування за рахунок с.-г підприємств:				
А. за 1 га, руб.	11,47	562		
Б. за 1 м ³ води, коп.	0,51	561	1,02	1123
Всього		1123		1123
у т.ч. середній тариф	1,0		1,02	
повний	1,0		1,22	
пільговий	0,8		0,82	
<u>III варіант</u> Пільгове відшкодування за рахунок с.-г. підприємств:				
Б.за 1 м ³ води, коп.			0,5	550,9
У т.ч. середній тариф	1,0		0,5	
повний	1,2		0,6	
пільговий	0,8		0,4	